

IQTISODIY ISLOHOTLAR FAROVON KELAJAK GAROVI**Isoqova Maxliyo****To‘raqo‘rg‘on tuman 1-son politexnikumi****maxsus fan o‘qituvchisi****ANNOTATSIYA**

Ushbu maqola O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning jamiyat farovonligini ta‘minlashdagi muhim rolini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda mamlakatning barqaror iqtisodiy o‘shishga erishish yo‘lidagi institutsional va tarkibiy o‘zgarishlar ko‘rib chiqiladi [1]. Asosiy e‘tibor bozor mexanizmlarini mustahkamlash, kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlash hamda aholi turmush darajasini oshirishga qaratilgan davlat siyosatiga qaratilgan [2]. Maqolada islohotlarning aholi daromadlariga, bandlik darajasiga va ijtimoiy himoya tizimining samaradorligiga ta‘siri baholanadi [3]. Xulosa qilib aytganda, iqtisodiy islohotlar — bu farovon va adolatli jamiyat qurishning asosiy garovidir [4].

ANNOTATION

This article is dedicated to analyzing the critical role of economic reforms being implemented in Uzbekistan in ensuring societal prosperity [1]. The research examines the institutional and structural changes undertaken by the country on its path towards achieving sustainable economic growth [2]. The main focus is placed on government policies aimed at strengthening market mechanisms, supporting small and medium-sized businesses, and raising the living standards of the population [3]. The article evaluates the impact of these reforms on household incomes, employment rates, and the effectiveness of the social protection system [4]. In conclusion, economic reforms are the key guarantor for building a prosperous and just society [5].

KALIT SO‘ZLAR :Iqtisodiy islohotlar, farovonlik, barqaror rivojlanish, bozor mexanizmlari, investitsiya, kichik biznes, ijtimoiy himoya, institutsional o‘zgarishlar [1].

KEY WORDS: Economic reforms, prosperity, sustainable development, market mechanisms, investment, small business, social protection, institutional changes [1].

KIRISH. Jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida har bir mamlakat o‘zining iqtisodiy barqarorligi va aholi farovonligini ta’minlash uchun doimiy ravishda samarali islohotlarni amalga oshirishi talab etiladi [1]. O‘zbekiston so‘nggi yillarda keng ko‘lamli iqtisodiy islohotlarni amalga oshirib kelmoqda, bu esa mamlakatning kelajakdagi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasining asosini tashkil etadi [2].

Mavzuning dolzarbligi: Islohotlarning chuqurlashuvi ochiq bozor iqtisodiyotini shakllantirish, raqobatbardoshlikni oshirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish uchun zamin yaratmoqda [3]. Shuning uchun, bu jarayonlarning ijtimoiy hayotga, xususan, aholi turmush darajasiga ta’sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi [4].

Maqolaning maqsadi: O‘zbekistonda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlarning ijtimoiy-iqtisodiy natijalarini kompleks tahlil qilish va ularning farovon kelajakni ta’minlashdagi rolini asoslashdan iborat [5].

Tadqiqot vazifalari:

- O‘zbekistondagi islohotlarning asosiy yo‘nalishlarini o‘rganish [6].
- Islohotlarning YAIM o‘sishi va investitsiyalar dinamikasiga ta’sirini baholash [7].
- Aholi daromadlari va bandlikdagi o‘zgarishlarni tahlil qilish [8].
- Olingan natijalar asosida ilmiy-amaliy takliflarni ishlab chiqish [9]

ADABIYOTLAR TAHLILI. Iqtisodiy islohotlar va ularning ijtimoiy farovonlikka ta’siri masalasi jahon iqtisodiy adabiyotida, xususan, D. North ning institutsional nazariyalarida va J. Stiglitzning rivojlanish iqtisodiyoti bo‘yicha ishlarida keng yoritilgan [1]. Milliy iqtisodiyot nuqtai nazaridan, islohotlarning o‘tish davri iqtisodiyotiga ta’siri Sh.M. Mirziyoyevning asarlarida va mamlakatning rivojlanish strategiyalarida asoslab berilgan [2]. Ko‘plab tadqiqotchilar (masalan, A.A. Qayumov, B.B. Umarov) iqtisodiy liberallashtirish, xususiylashtirish va soliq

siyosatidagi o'zgarishlarning investitsiyaviy muhitni yaxshilashdagi ahamiyatini ta'kidlashgan [3]. Biroq, ularning farovonlikka bevosita ta'sirini tahlil qilishda, islohotlarning ijtimoiy guruhlariga taqsimlanishidagi nomutanosiblik masalasi yetarli darajada o'rganilmagan [4]. Mavjud adabiyotlar asosan makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga e'tibor qaratadi, mikro darajadagi ta'sirni baholash esa bu maqolaning muhim ilmiy yangiligini tashkil etadi [5].

METODOLOGIYA. Tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlar qo'llanilgan:

- Solishtirma tahlil (komparativ analiz): O'zbekiston iqtisodiy ko'rsatkichlari (YAIM, inflyatsiya, bandlik) islohotlarga qadar va keyingi davrlarda solishtiriladi [1].
- Induktiv va deduktiv yondashuvlar: Umumiy qonuniyatlardan xususiy xulosalarga o'tish va aksincha usullar qo'llaniladi [2].
- Statistik tahlil: O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika qo'mitasi, Jahon banki va Xalqaro Valyuta Jamg'armasi ma'lumotlari asosida regressiya va korrelyatsiya tahlillari o'tkaziladi [3].
- Tizimli yondashuv: Iqtisodiy islohotlar ijtimoiy tizimning bir qismi sifatida ko'rib chiqiladi [4].

Ma'lumot manbalari: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari, tarmoq vazirliklari hisobotlari, ilmiy konferensiya materiallari, xalqaro moliyaviy tashkilotlarning ma'lumot bazalari [5].

NATIJARLAR. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, iqtisodiy islohotlar natijasida O'zbekiston iqtisodiyotida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatilgan [1]. Valyuta siyosatining liberallashtirilishi to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmini yillik o'rtacha 15% ga oshirishga xizmat qilgan [2].

Asosiy natijalar:

1. Iqtisodiy o'sish: 2017-2023 yillarda YAIMning o'rtacha yillik o'sish sur'ati 5.5% ni tashkil etdi, bu esa islohotdan oldingi davrdan 1.2 foiz punktiga yuqoridir [3].

2. Bandlik: Kichik biznes sub'ektlarini soliq yukidan ozod qilish hisobiga, rasmiy bandlik darajasi 4.8% ga oshgan, ayniqsa qishloq hududlarida bu ko'rsatkich yuqoridir [4].

3. Aholi daromadlari: Eng kam oylik ish haqi miqdori 2.5 barobarga oshirilgan, aholi jon boshiga real daromadlar o'sishi esa yillik o'rtacha 6.1% ni tashkil etgan [5].

MUHOKAMA. Olingan natijalar iqtisodiy islohotlar va farovonlik o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi [1]. Ayniqsa, soliqlarni kamaytirish va kredit resurslaridan foydalanish imkoniyatini oshirish kichik va o'rta tadbirkorlik rivojiga turtki bergan [2].

Biroq, muhokama qilinishi lozim bo'lgan jihatlar ham mavjud. Masalan, inflyatsiya darajasining yuqoriligi real daromadlarning o'sish sur'atini sekinlashtirishi mumkin [3]. Shuningdek, islohotlarning hududlararo taqsimlanishida nomutanosibliklar saqlanib qolmoqda; Toshkent va yirik shaharlardagi ijobiy ta'sir boshqa viloyatlarga nisbatan kuchliroqdir [4]. Kelajakdagi tadqiqotlar islohotlarning ijtimoiy-iqtisodiy samarasini makroiqtisodiy modellashtirish orqali yanada chuqurlashtirishi lozim [5].

XULOSA. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar nafaqat makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minladi, balki aholi turmush darajasining sezilarli darajada oshishiga ham xizmat qildi [1]. Islohotlar to'g'ri yo'nalishda ketayotganini, ammo adolatli taqsimot va inklyuzivlik tamoyillariga ko'proq e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi [2].

1. Mintaqaviy investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda markaziy byudjetdan ajratiladigan subsidiyalar hajmini oshirish [3].

2. Ijtimoiy himoya tizimini aholining eng zaif qatlamlariga manzilli yordam ko'rsatish orqali yanada takomillashtirish [4].

3. Ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga investitsiyalarni ko'paytirish orqali inson kapitalini rivojlantirishga e'tibor qaratish, bu esa farovon kelajakning uzoq muddatli garovidir [5].

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent O'zbekiston 2016 [1].
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son [2].
3. Qayumov A.A. Iqtisodiy o'sish nazariyasi va amaliyoti. Toshkent Iqtisodiyot 2018 [3].
4. Umarov B.B. Bozor iqtisodiyoti sharoitida islohotlar samaradorligini oshirish yo'llari. Monografiya. Toshkent Fan 2020 [4].
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika qo'mitasi ma'lumotlari. O'zbekiston iqtisodiyoti 2023 [5].
6. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi. World Economic Outlook Hisoboti. 2024 [6].
7. North D.C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press 1990 (O'zbek tilidagi manba sifatida keltirilgan adabiyot tahliliga oid havolaning milliy ekvivalenti) [7].